

## UN PRECURSOR ILUSTRU GHEORGHE GRIGORE CANTACUZINO<sup>1</sup>

*acad. Răzvan Theodorescu*

Doamnelor și domnilor, stimați colegi, voi porni de la ultimele cuvinte ale domnului Academician Ștefan Ștefănescu și anume că suntem datori să mulțumim tot timpul unor înaintași. Nu este foarte în spiritul epocii noastre, de aceea mă bucur că în această familie de istorici această mulțumire se face.

Fiindcă ați vorbit de Academicianul Constantin Moisiu vreau să vă spun că pregătind împreună cu colega mea, Zoe Petre, centenarul peste câteva luni, al Profesorului nostru și al tatălui ei Academicianul Emil Condurachi, am primit o sugestie nespuse de prețioasă de la domnul director Negrei, (pe care-l salut); aflând de această pregătire pe care o facem la Academia Română, domnul Negrei mi-a propus să punem o placă memorială pe casa unde a locuit Constantin Moisiu și ginerele său Emil Condurachi și sper că acest lucru se va face cât mai curând. Această recunoștință implică amintirea unor oameni care riscă să înceapă să fie uitați. Eu mă preocup acum la vârsta senectuții, în chip cu totul special de amintirea unor profesori care au fost străluciți dar care din diverse motive sau au scris puțin, ceea ce au scris fiind fundamental însă, sau se așterne din alte pricini uitarea peste amintirea lor.

Este cazul marelui Ion Nestor care mi-a condus licența, este cazul lui Mihai Beza care mi-a condus doctoratul, este cazul marelui profesor fără elevi și fără catedră, fără elevi într-o Universitate, care a fost Emil Lăzărescu. Este cazul celor care și-au legat numele de acest Muzeu care are 90 de ani, ceea ce este, într-adevăr, domnule Director, o continuitate excepțională într-o țară unde toate se schimbă de la o domnie la alta. Amintirea lui George Florescu cu care în tinerețe discutam probleme de genealogie care mă interesau pentru studiile mele de început, amintirea lui Dinu V. Rosetti cel cu care, el în vârstă, eu foarte tânăr, am ostenit ca muncitori necalificați pe un șantier, așa era vremea, în sfârșit amintirea celui de care mi-am propus să vorbesc astăzi – Gheorghe Grigore Cantacuzino.

Există un spirit al locului și vă voi spune că în această sală, acum exact 46 de ani, Gheorghe Cantacuzino, Conu Gogu, cum îl numeam noi - sau aflui de

---

1. Prezentare susținută la sesiunea de comunicări „Orașul și muzeul. Punți peste timp”, organizată la Palatul Sutu, pe data de 20 septembrie 2011, cu ocazia celebrării a 90 de ani de existență ai Muzeului Municipiului București. Organizatori: Anca Beatrice Todireanu (muzeograf), dr.Lelia Zamani (muzeograf).

la domnul Academician Dan Berindei, (care a fost student), Glotz, cum i se mai spunea, n-am știut, acum am aflat de la el - și cu mine foarte tânăr pe atunci, făceam câte o comunicare sub președinția colegului Panait I. Panait (vedeți cum se naște amintirea unei familii), despre un monument din Muntenia medievală, Cătăluu, care era de multă vreme o țintă a lui Gogu Cantacuzino, știa niște lucruri, m-a dus acolo și ne-am decis să facem cercetări la cea mai sudică mănăstire medievală a Țării Românești din secolul al XVI-lea cu rezultate genealogice, epigrafice, istorice extrem de importante. Gheorghe Cantacuzino, ruda prietenului meu de-o viață, celălalt Gheorghe Cantacuzino, prezent aici, era un om foarte special, era un om de o simplitate, în sensul bun al cuvântului, de o cordialitate, de o generozitate care au rămas proverbiale, în același timp era un om care ținea să fie prezent la orice comunicare, să noteze orișice se spunea la acea comunicare, ceea ce a fost la un moment dat nefericirea unor colegi; țin minte și acum când unul dintre ei, care în anii 50 vorbise despre puternica amprentă slavă asupra civilizației românești - eram după anii 65, schimbasem total macazul - vorbea despre puternica influență romanică și de inexistența unei influențe slave, unii dintre noi zâmbeam politicos pentru că persoana era o persoană foarte respectată ca savant, nu ca om, dar Conu Gogu a luat cuvântul și a deschis unul dintre terfeloagele sale și a spus: „*Stimate coleg, în ziua de cutare, cu vreo 8 ani înainte ai spus despre această chestiune...*” a fost un moment penibil, dar Conu Gogu ținea, și l-am întrebat totuși „*De ce i-ați făcut-o Domnule?*” „*Dragă, pentru că adevărul este înainte de toate cel mai important.*”

Venea dintr-o familie ilustră, venea din ramura lui Drăghici, fiul marelui postelnic, din Pârveu Cantacuzino, ispravnicul de la Hurezi, era descendentul lui Grigore Iordache Cantacuzino, în această branșă a Cantacuzinilor se poartă acest joc al Grigorilor și al Gheorghilor, era fiul lui Grigore Cantacuzino care la rândul-i era fiul Nababului al lui Gheorghe Grigore și acest tânăr a fost căsătorit de Regina Maria. Există o fotografie de la Palatul de Zamora în care l-am descoperit pe Conu Gogu în frac, (eu îl știam numai în salopeta de șantier, cu care te primea și acasă) în frac, flancat de Regină și de Prințesa Ileana; s-a căsătorit cu admirabila și recent dispăruta Zoe Greceanu, Coana Zozi (îți mai amintești Dane de primirile care le făcea nu departe de aici?). A murit curând după cutremurul din 1977, la 77 de ani, când avea încă foarte multe de spus. A făcut Dreptul și Literele între o serie de Universități italiene și franceze; a fost Conferențiar al Facultății de Litere, predând Instituțiile Antice. Eu nu l-am mai apucat profesor pentru că imediat după 1948, după Reformă, din motive lesne de înțeles, și-a pierdut Conferința, a devenit cercetător la Institutul de Arheologie acolo unde a lucrat toată viața, dar a colaborat tot timpul cu Muzeul de Istorie al Bucureștiului, fiind un împătimit al istoriei bucureștene.

În 1928 scria un studiu despre colonizarea orientală în Ilyricum, publicat în Memoriile Academiei Române; acum pregătim un volum al lui Emil Condurachi

care și-a început activitatea câțiva ani mai târziu tot studiind monumente creștine din Ilyricum, îmi făceam socoteala, ce curioasă coincidență îți rezervă scrutarea trecutului, căci ei nu s-au iubit deloc, Condurachi cu Gogu Cantacuzino și Cantacuzino îmi reproșa adesea fidelitatea mea față de Emil Condurachi; a fost poate singura polemică, pentru că el nu ierta pe absolut nimeni.

În 1929 a scris un studiu care a fost prefăcut de Iorga și Nicolae Iorga vorbea despre laboriosul tânăr care a cercetat foarte mult în bibliotecile Occidentului. Îi făcea plăcere să-și aducă aminte de această prefăcut a lui Iorga și nu odată am vorbit și de Conferințele lui de la Văleni despre care nu se mai amintea deoarece în epoca aceea se vorbea foarte puțin despre Nicolae Iorga. *Orientul și Occidentul din Antichitate* a fost o Conferință de-a sa, foarte bine primită. S-a ocupat de lucrurile medievale din București, a săpat în zona Apolodorului, a săpat la Curtea Veche, era un om care se ocupa de absolut tot ce ținea de Epoca Veche, fără o specializare uneori, de-a dreptul sterilă ca să spunem pe cea dreaptă. La un moment dat noi eram într-o relație de amicitie, în ciuda diferenței de vârstă. Mi-a spus: „Răzvine, ce zici? Mi s-a propus să fac cercetări neolitice la Cernica”. Se descoperise marea necropolă. Și eu zic: „Domnule Profesor este departe de specialitatea dumneavoastră” și s-a apucat să învețe la șaizeci și ceva de ani. Îl avea și pe Sebastian Morintz alături. Și a început să facă săpăturile acolo, venea din când în când Ion Nestor, care ținea foarte mult la Conu Gogu și făcea unele observații, eu însumi îmi terminasem studiile, fusesem reprimat după exmatricularea mea și îmi făcea plăcere să mă duc, să plec în fiecare dimineață la 4 dimineața să ajung la Căldăraru - mergeam cu tramvaiul și pe jos - și să învăț și eu ceva. La un moment dat a descoperit niște brățări care erau făcute din scoică din Marea Roșie. Era fericit, dar el, clasicistul, vorbea întotdeauna despre monumentele pe care le-a găsit și ține minte și acum momentul în care un demnitar al epocii, corpolent, vânos cu o soție de asemenea corpolentă și cu coc, era Ministru de Interne, s-a dus să viziteze șantierul. Eu am venit puțin mai târziu și mă apropiam din spate. Era o gardă, în sfârșit, care nu te lăsa să te apropii, până la urmă m-au lăsat, spunându-le că am lucrat acolo și îl ține minte pe Conu Gogu, scoțând din salopetă o brățară superbă din Marea Roșie și spunând: „Acum am să vă arăt un monument” și le-a arătat brățara, la care grășana cu coc îi spune vânosului soț: „E nebun!” Ea se aștepta probabil să iasă Arcul de Triumf de acolo.

A urmat cercetarea noastră la Cătălui. Am stat împreună într-un sat țigănesc, de robii țigani, ai Mănăstirii de la Cătălui care s-au perpetuat. Eram în o mie nouă sute șaizeci și ceva și în acea casă primitoare de altminteri, de țigani (băgați de nemini, eu mă opun termenului de rom, folosesc numai termenul de țigan; au și protestat de curând niște partide pe această chestie dar mă lasă rece, le-am explicat că „intziganos” este un termen bizantin extrem de prețios) și îmi povestea din tinerețea lui, se deschidea foarte rar, era un om care nu făcea niciodată caz de originea sa,

(originea Cantacuzină este poate cea mai ilustră origine din aristocrația românească), era de o simplitate, repet, de o generozitate, nenumărate cazuri de acest fel pot să vă dau, dar în același timp, de o precizie și de o virulență, când observa ceva care nu-i plăcea; era un om foarte sincer, avea uneori candoarea de copil. Pregăteam o comunicare la Academie și mi-a spus: „*Mă anunți când o faci, că vreau neapărat să vin*”. I-am dat telefon și coana Zozi, plângând mi-a spus: „*Jorj a murit azi dimineață, da să știi că voia să vină la comunicarea ta*”.

Se întâmplă că după aceea, familia sa s-a mutat din strada Roma, unde el s-a prăpădit. S-au mutat în blocul pe care îl vedeți aici și uneori, împreună cu dl. Dan Berindei și cu alții îi vizitam, pe el și pe fiica sa, care și ea s-a prăpădit de curând... Fiindcă am început cu alchimia unui loc, a acestei săli, o să închei cu aceeași alchimie : „*Știi Răzvane, mă uit uneori din balconul meu spre sala și spre biblioteca Muzeului. Jorj a vrut ca unele din cărțile sale să se găsească la Muzeul acesta*” și, nu știu dacă a fost o donație, o vânzare, nu știu detaliile, dar cărțile, parte din cărțile lui Gheorghe Grigore Cantacuzino sunt poate în aceste rafturi, poate alături.

Se creează un raport anume, ea era foarte fericită că se petrece acest lucru, privea peste Casa Suțu, spre ctitoria lui Mihai Cantacuzino, acolo unde s-a și făcut slujba pentru ei, o legătură specială cu această Instituție, cu acest spațiu al lui Mihail Cantacuzino și al lui Colțea Doicescu, cu acest Muzeu, cu această tradiție. Merită să ne amintim de asemenea oameni.

Opera lui, adunată, ar fi foarte interesantă, foarte diversă, s-ar arăta capacitatea unui istoric din vechea generație de a cuprinde varii domenii cu dragostea pentru trecut și cu aplicarea la realitățile trecutului. Era un foarte bun latinist, era un om care a trecut prin viață, lăsând măcar o amintire și această amintire am încercat eu să vi-o comunic, dacă am reușit, la această sărbătorire a unui Muzeu care era într-un fel, cu un deceniu mai tânăr decât Gheorghe Grigore Cantacuzino.

### SUMMARY

*The speech here rendered was held on occasion of the 90th anniversary session „The City and its Museum -Bridges over Time”, organized by Anca Beatrice Todoreanu and dr.Lelia Zamani, at the Soutzou Palace, headquarters of the Bucharest City Museum, on September 20th, 2011, Academician Răzvan Theodorescu evokes the personality of Gheorghe Grigore Cantacuzino, one of his former teachers - a graduate from a series of law and letters faculties in Italy and France, lecturing at the Faculty of Bucharest then, after 1948, during the new Communist regime, working as a research worker at the Archeological Institute, and being permanent collaborator of the Bucharest City Museum.*